

PLAUTE

Plaute va ser un dels autors més prolífics i importants de l'antiguitat llatina i l'autor teatral que més va influir al teatre occidental.

Sembla que el seu nom sencer era Titus Maccius Plautus i que havia nascut a Sàrsina, actual Itàlia, 251 a. C. i va morir a Roma el 184 a. C.) Tot i que les dades sobre la seva vida són fosques, es creu que va treballar a Roma durant la seva joventut en una companyia teatral, potser com a actor còmic, i que, havent estalviat una mica de diners, els va invertir sense èxit en una especulació comercial. Empobrit, es diu que va treballar com a moliner mentre escrivia les seves primeres obres en les seves estones d'oci.

Va tenir molt d'èxit i les seves obres es van traduir i propagar. Fins i tot se li van atribuir algunes obres que possiblement no siguin seves. S'han conservat les 21, les mateixes que li atribueix l'erudit Varró.

LA FABULA PALLIATA

Dins dels diversos tipus d'obres teatrals (fabulae) que es representaven a Roma, la que més èxit va tenir va ser la fabula palliata.

Les *palliatae* eren comèdies fetes a imitació de la Comèdia Nova Grega, el principal autor de la qual va ser Menandre. L'acció es desenvolupa sempre a Grècia, amb personatges de nom grec i amb vestuari grec (*pallium*), tot i que les situacions descrites són típicament romanes.

Plaute es va dedicar exclusivament a la comèdia, prenent com a model la nova comèdia grega, que ell va adaptar al gust romà i que pel que sembla va contrastar amb altres obres romanes contemporànies, barrejant personatges i situacions, per això els seus arguments no són originals, sinó que ell s'inspira en el ric repertori d'aquesta nova comèdia grega, fins i tot ell mateix ens diu el nom de l'autor que imita en cada cas.

Tanmateix, Plaute no oblidava que el seu públic és romà, i per això recorria contínuament a paraules vulgars o a simples acudits, extrets del llenguatge del carrer. A més, al·ludeix amb freqüència a costums i institucions llatines i fins i tot a esdeveniments contemporanis, satiritzant sempre que pot els personatges tòpics per a fer riure a un públic senzill. El que més li interessava, doncs, era fer riure.

Els autors romans sempre partien d'un original grec, però no el traduïen a peu de la lletra, sinó que el tractaven amb molta llibertat. Aquest fet era anomenat *contaminatio*, es tractava d'allargar o acurtar els diàlegs o monòlegs i podien introduir una escena o un personatge pertanyents a una altra comèdia grega.

PLAUTE I LA POSTERITAT

Les comèdies de Plaute han inspirat molts comediògrafs.

A partir del Renaixement Plaute va tornar a ser llegit i va guanyar notorietat, de forma que les seves obres exerceixen una gran influència dins del teatre anglès del segle XVI. Shakespeare a la seva *Comèdia dels errors*, no només va fer servir un tipus de criat creat per Plaute sinó que també va basar l'argument en l'obra plautina *Manaechmi*. En *El mercader de Venècia*, Shakespeare també es basa en l'obra de Plaute. El personatge de *L'avar* de Molière, recorda també el personatge Euclió de l'*Aulularia* de Plaute. A més, aquest mateix autor escriu *L'amfitrió* a partir de l'obra homònima de Plaute. Val la pena dir que, a partir de l'obra de Molière, els noms d'Amfitrió i Sòsia es van convertir en noms comuns que designaven, respectivament, qui rep un hoste a casa seva i qui és el doble d'una altra persona.

ELS BESSONS (*Menaechmi*)

En aquesta comèdia, deu personatges conformen l'obra. Els protagonistes són els dos Menecmes, - ambdós identificats amb el personatge prototípic d'*adulescens*-, els provocadors de la confusió principal. Aquests dos reben el mateix nom perquè en desaparèixer un dels germans, el seu avi decideix canviar el nom a l'altre bessó, fet que embolica encara més la troca. Els bessons van acompanyats l'un del seu esclau, Messenió, i l'altre del seu paràsit, Raspallet, també personatges prototípics d'aquestes comèdies romanes anomenades *fabula palliata*. En aquesta obra hi apareixen els papers de la Matrona (la mestressa), la *meretrix* -anomenada Eròtica-, *Ancilla* (l'esclava), Cilindre (el cuiner), el Vell, el *senex*, i, finalment, el Metge, encara que es tracti d'un personatge poc recurrent a les comèdies.

Aquests personatges acostumen a protagonitzar embolics amorosos, són pares que perden els seus fills petits i els recuperen de grans, soldats fanfarrons que són objecte de burla, esclaus astuts, encarregats de solucionar els problemes amorosos dels seus joves amos, paràsits que adulen i adulen per aconseguir invitacions a menjar, celestines i alcavots. Aquests personatges tenen sempre noms grecs, molt llargs i complicats, que ja feien paròdia del propi personatge.

Personatges:

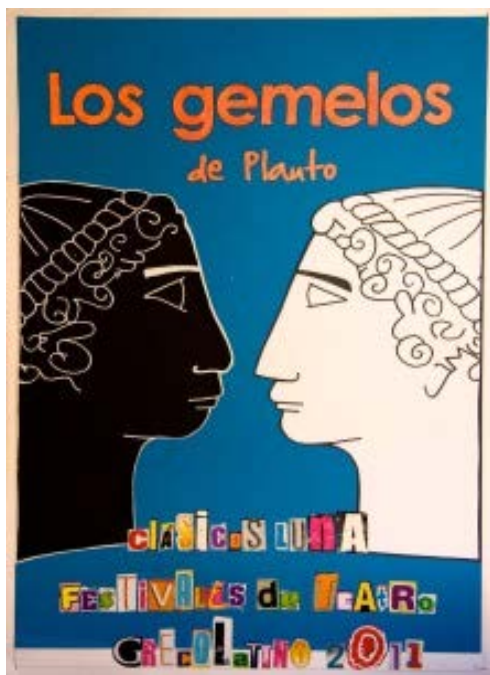
- RASPALLET, paràsit.
- MENECEME I, jove que viu a Epidamnos.
- MENECEME II, (Sòsicles) jove que viatja buscant el seu germà.
- ERÒTICA, cortesana.
- CILINDRE, cuiner.
- VELS, sogre de Menecme I
- MESSENIÓ, esclau de Menecme II.
- ESPOSA, esposa de Menecme I.
- METGE.
- ESCLAVA.

PRÒLEG

Salut i prosperitat, distingit públic, tant per a mi com per a vosaltres! Us porto avui un Plaute, però no a la mà, sinó amb la veu, us prego, doncs, que l'escolteu amb amabilitat. Ara feu atenció, que us explicaré l'argument.

Un advertiment: els poetes còmics tenen el costum de dir sempre que l'acció transcorre a Atenes, de manera que el públic tingui la impressió que és més grega la cosa. Jo només advertiré que aquesta història és feta a la manera grega, però no a la manera d'Atenes, sinó dels sicilians¹.

I ara us donaré l'argument amb tot detall.

Perquè temps era temps un comerciant ja d'edat, de Siracusa, que tenia dos fills bessons, i eren tan iguals l'u i l'altre, que no els podia distingir ni la nodrissa que els criava, ni la mare que els va parir – almenys, així m'ho va dir un que havia vist els nois. Quan els nois tenien ja set anys, el pare prepara una gran nau amb un munt de mercaderies, embarca un dels bessons i se l'emporta a Tàrent, on anava a fer els seus negocis; l'altre el deixa a casa amb la mare. Quan l'home va arribar a Tàrent s'estaven celebrant uns festivals i si hi havia congregat un gran nombre de públic; entre tanta gent el nen es va perdre. El troba un mercader d'Epidamnos i se l'emporta amb ell a la seva pàtria. El pare, desesperat per la pèrdua del fill, es posa malalt de la pena i mor als pocs dies a Tàrent.

Tan bon punt l'avi de les criatures rep a Siracusa la notícia del rapte del nen i la mort del pare a Tàrent, li canvia el nom al bessó que havia quedat a Siracusa. Cal dir que també l'avi es deia així. O sigui que, perquè no us feu embolics, ja ho us ho dic d'entrada: els dos germans bessons porten el mateix nom. Ara he de tornar a Epidamnos per acabar la història.

Si algú vol res d'Epidamnos, que m'ho digui, només que em doni els diners necessaris; el que no em doni els diners farà una ximpleria, i el que me'ls dongui, farà una ximpleria encara més grossa.

Ara torno a on m'havia quedat. El comerciant aquell d'Epidamnos que s'havia emportat un dels bessons, no tenia fills, només tenia riqueses; llavors adopta el noi que s'havia portat, el fa casar amb una dona que tenia un bon dot i el nomena hereu. Poc després, un dia que anava per casualitat al camp després d'una forta pluja, en creuar un rierol que anava ple d'aigua, va caure per la força de l'aigua i es va ofegar.

El seu fill adoptiu es troba de sobte en possessió d'unes enormes riqueses. Aquest, el bessó raptat, viu allà Epidamnos. El bessó que viu a Siracusa ha arribat avui a Epidamnos amb un esclau amb la finalitat de buscar el seu germà bessó. Aquesta ciutat que veieu és Epidamnos mentre duri la comèdia; quan es representi una altra, serà una altra. Igual es canvien també els habitants de les cases que es veuen a l'escena: de vegades hi viu un rufià, unes altres un jove, unes altres un vell, un pobre, un captaire, un rei, un paràsit, un xerraire.

¹ En aquella època els grecs ocupaven el sud encara Sicília. Per tant, aquí fa referència als grecs que vivien al sud de la península itàlica i no als grecs de la zona d'Atenes.

ACTE PRIMER

ESCENA PRIMERA

RASPALLET

RASPALLET - La gent em diu Raspallet, perquè quan menjo deixo neta la taula. Els qui posen cadenes als captius i grills als esclaus fugitius, s'equivoquen al meu entendre. Perquè si a una persona que ja és desgraciada li arriba una altra desgràcia, li entren encara més ganes d'escapar-se i de cometre malifetes. I acabarà trobant la manera d'alliberar-se de les cadenes. Si vols tenir a una persona ben guardada que no se t'escapi, has de subjectar-la a força de menjar i de beguda. Lliga-la a una taula ben «guarnida». Mentre li posis cada dia de menjar i de beure fins a afatar-se, segur que no s'escapàrà; encara que sigui un delictes capital el que hagi comès, el guardaràs fàcilment, amb la condició que el lliguis amb aquesta mena de cadenes. Les cadenes alimentàries tenen una elasticitat del tot extraordinària: si són més fortes, et lliuen més. Per aquest motiu, vaig ara a casa de Menecme, a les ordres del qual ja porto molt de temps; hi vaig voluntàriament perquè m'encadeni. Perquè aquest home no només et dona de menjar, també et nodreix com si fossis una criatura seva i et deixa com a nou; aquesta és la millor medicina. És la seva manera de ser; i ell mateix és de molt menjar, organitza uns sopars que ni els de Ceres², quines taules que prepara, quines muntanyes de plats; t'has de posar dret al triclini per agafar el que està a dalt. Però ja fa molts dies que no el visito; he estat tot el temps ficat a casa amb els meus éssers estimats. Perquè com que jo només menjo i compro allò que és més car, ja fa dies que veig que els meus éssers estimats s'allunyen de la meua taula. Ara veuré en Menecme. Però s'obre la porta; i és ell en persona, qui surt al carrer.

ESCENA SEGONA

MENECME I, RASPALLET

MENECME I — (*Parlant a la seva dona, a dins de casa.*) Si no fossis tan dolenta, tan ximple, tan rebel, tan incontrolada, et resultarien insuportables les coses que són insuportables per al teu marit. A partir d'avui, si tornes a fer-me una escena semblant, te'n tornaràs a casa del teu pare. Cada vegada que vull sortir, em retens, em vols fer tornar, em preguntes on vaig, què és el que faig, què porto entre mans, què busco, què he fet fora. Doncs no, que sembla que m'he casat amb un duaner, amb totes les explicacions que t'he de donar sobre el que he fet i el que estic per fer. T'he tractat amb massa contemplacions; però a partir d'ara no. T'he posat a la teua disposició esclaves, un bon rebost, llana, joies, vestits, porpra, i no et falta de res, de manera que si tens dos dits de front, ves amb compte i deixa de controlar el teu marit. I ara per ara perquè no m'espïis inútilment i per recompensar el teu zel, que sàpigues que vaig a buscar-me una amant i després soparé fora.

RASPALLET — Ell fa veure que s'enfronta a la seva dona, però en realitat de debò s'enfronta amb mi, que si sopa fora, és de mi de qui es venja.

MENECME I — Finalment he aconseguit apartar-la de la porta amb la meua filípica. A veure aquests galants casats! Com no s'afanyen a venir amb regals a felicitar-me per haver barallat amb valentia? (*Deixant veure un mantó que porta sota la capa.*) Aquest mantó l'hi acabo de pispar a la meua dona i l'hi porto a la meua amiga. Ben fet, home, molt ben fet, has pogut enganyar

² Durant les festes de Ceres, els plebeus organitzaven uns banquets per al amics amb tota mena de menjars.

amb gràcia a la teva emmurriada guardiana. D'això se'n diu una bona jugada, una jugada ben feta, fantàstica, mestra! El problema és que li he pispat a la condemnada de la meva dona aquesta peça, per a regalar-la-hi a una altra, que és la meva ruïna.

RASPALLET — Eh, jove! Hi ha en aquest botí res per mi?

MENECME I — (*Sense veure'l.*) Soc mort, he caigut en una emboscada!

RASPALLET — Al contrari, són tropes de reforç, no t'espantis.

MENECME I — Qui ets?

RASPALLET — Jo.

MENECME I — Oh, tu, el meu bé i la meva ventura! Hola! (*Li dona la mà.*)

RASPALLET — Hola.

MENECME I — Com va?

RASPALLET — Bé, tinc a la meva mà el meu geni protector.

MENECME I — No has pogut arribar en un millor moment.

RASPALLET — Com sempre; sé com trobar els moments oportuns.

MENECME I — Vols veure un esplèndid exemplar?

RASPALLET — Qui ha estat el cuiner? Tan bon punt vegi les restes et diré si hi ha fet cap error.

MENECME I — Tu has vist tu mai alguna pintura on es veu l'àguila que rapta Ganimedes o Venus a Adonis³?

RASPALLET — Moltes vegades. I jo què tinc a veure amb aquestes pintures?

MENECME I — Vine, mira'm (*deixant veure el mantó*); no m'hi 'assemblo molt?

RASPALLET — Però amb què vas vestit?

MENECME I — Reconeix que soc un home molt elegant.

RASPALLET. — On menjarem?

MENECME I — Digue'm abans el que t'he dit que diguis.

RASPALLET. — Sí, estàs molt elegant.

MENECME I. — I no vols afegir res de la teva collita?

RASPALLET. — I d'un humor fantàstic.

MENECME I. — Segueix, segueix.

RASPALLET. — No segueixo, coi, si no sé de què va. T'has barallat amb la teva dona i per això vaig amb compte amb tu.

MENECME I. — Anem a un lloc on puguem cremar el dia i donar-li sepultura d'amagat de la meva dona.

³ El jove Ganimedes va ser raptat per Júpiter transformat en àguila perquè fos el seu coper a l'Olimp. Ganimedes i Adonis representen els prototips d'un atractiu irresistible. Del primer es va enamorar Júpiter i Venus del segon.

RASPALLET. — D'acord, quan vols que encengui la foguera? El dia està ja mort fins a la meitat, fins a l'altura del melic⁴.

MENECME I — Si m'interromps tota l'estona, no arribarem mai.

RASPALLET — Menecme, que em quedi cec si dic alguna cosa que tu no m'hagis ordenat que digui!!!

MENECME I — Aparta't de la porta i vine cap a aquí.

RASPALLET — D'acord.

MENECME I — Una mica més.

RASPALLET — Val.

MENECME I — Més encara, no dubtis a allunyar-te més de la cova del lleó.

RASPALLET — Coi, series un bon auriga al circ.

MENECME I — Per què?

RASPALLET — Perquè sempre estàs mirant enrere a veure si et segueix la teva dona.

MENECME I — Però què dius.

RASPALLET — Jo? Jo dic que sí o que no segons tu vulguis.

MENECME I — Ets tu capaç de saber coses només amb l'olor?

RASPALLET — Exactament igual que si consultessis al col·legi dels àugurs.

MENECME I — Vinga, olora aquest mantó. A què fa olor? Per què t'apartes?

RASPALLET — Els vestits de les dones cal olorar-los per la part de dalt, perquè per aquesta altra part se t'embruta el nas amb una pudor fastigosa.

MENECME I — Llavors, olora això, Raspallet. Quines ganyotes de fàstic!

RASPALLET. — És clar.

MENECME I. — I doncs? A què fa olor? Contesta.

RASPALLET. — A robatori, a meuca, a menjar.

MENECME I. — Sí. Ara el portaré a Eròtica, la meva amant, i diré que ens preparin un esmorzar per a mi, per a tu i per a ella.

RASPALLET. — Molt bé!

MENECME I. — I després estarem bevent fins que surti l'estel del matí.

RASPALLET. — Bravo! Això és parlar com cal! Truco a la porta?

MENECME I. — Sí, o espera millor una mica.

RASPALLET. — Has retardat en una distància de mil passos l'arribada de les copes.

MENECME I. — Truca fluixet.

RASPALLET. — Que et fa por que la porta sigui de fang?

MENECME I. — Espera un moment, per Hèrcules. Mira, aquí surt ella! Ai! No veus com queda el sol enfosquit davant les resplendors del seu cos?

ESCENA TERCERA

ERÒTICA, RASPALLET, MENECME I

ERÒTICA – Hola, Menecme, vida meva.

⁴ Referència la hora sexta, hora de la migdiada.

RASPALLET - I jo què?

ERÒTICA - Per a mi ets un excedent de contingent.

RASPALLET - Això és el que se sol fer amb els soldats de la reserva.

MENECME I - Avui m'he proposat lliurar una batalla aquí a casa teva.

ERÒTICA - Ja dius bé.

MENECME I - En aquesta batalla beurem els dos (assenyala a Raspallet). El que sigui el millor guerrer amb la gerra, que es quedi amb l'exèrcit. Decideix amb quin dels dos passaràs la nit. Com odio la meva dona quan et miro, nineta meva!

ERÒTICA - (*tafanejant en els serrells del mantó*). Per cert, no t'has pogut estar de vestir-te amb roba d'ella. Què és això?

MENECME I - El teu botí i les despulles de la meva dona, colometa meva.

ERÒTICA - Ets el millor de tots els meus admiradors.

RASPALLET - És una puta molt afalagadora, mentre vegi el que pot guanyar (*Dirigint-se a Eròtica*). Si l'estimessis de debò, li hauries de donar una mossegada al seu nas i arrencar-la-hi.

MENECME I - Aguanta això, Raspallet. Vull fer el lliurament del botí que havia promès.

RASPALLET - Dona'm, però, si us plau, balla una mica amb el mantó⁵.

MENECME I - Que balli? Per Hèrcules, que estàs boig?

RASPALLET - Que jo estic boig? Tu sí que estàs boig! Si no has de ballar, treu-te el mantó.

MENECME I - (*Llevant-se el mantó*) I mira que m'ha costat robar-lo. Ni Hèrcules ho va tenir tan difícil per prendre el cinturó d'Hipòlita⁶. Té el mantó, Eròtica, perquè ets l'única que sap com tenir-me content.

ERÒTICA - Així de generosos han de ser els bons amants.

RASPALLET (*Apart*) Especialment si busquen la ruïna.

MENECME I - Per quatre mines⁷ vaig comprar aquest mantó a la meva dona fa un any.

RASPALLET - (*apart*) Quatre mines que ja han desaparegut del tot, tal com s'han rendit els comptes.

MENECME I - Saps del que vull que t'encarreguis?

ERÒTICA - Ho sé, no pateixis, que ho faré.

MENECME I - Així que encarrega per a nosaltres tres que preparin a casa teva un esmorzar i que es portin del fòrum alguns plats especials com lletetes de porc, cansalada de pernil, mig cap de truja o una cosa similar, coses que em produeixen una fam tremenda. Ja.

ERÒTICA - D'acord, per Càstor⁸.

MENECME I - Nosaltres anem al fòrum. Tornarem de seguida. Mentre es preparen els plats, estarem bevent.

ERÒTICA - Torneu quan vulgueu. La taula estarà servida.

MENECME I - (*A Raspallet*) Anem, afanya't. Segueix-me.

RASPALLET - Per Déu, per descomptat que et serviré i et seguiré. Que avui no agafaria ni tan sols les riqueses dels déus amb la condició de no perdre't. (*surten tots dos en direcció al fòrum*).

ERÒTICA - (*Dirigint-se a les esclaves de dins*) Crideu el meu cuiner Cilindre, que està fora.

⁵ Els mims interpretaven danses lascives amb mantons d'aquest tipus.

⁶ Un dels 12 treballs d'Hèrcules va ser aconseguir el cinturó d'Hipòlita, reina de les Amazones, poble de dones guerreres.

⁷ Moneda de l'època. L'equivalent avui en dia serien uns mil euros.

⁸ Les dones juraven per Càstor i els homes per Júpiter. En canvi, Per Pòl·lux era comú als dos gèneres.

ESCENA QUARTA

ERÒTICA, CILINDRE

ERÒTICA – Agafa la cistella i els diners.
Tens tres o quatre monedes?

CILINDRE – Sí.

ERÒTICA – Ves a buscar menjar. Mira
que hi hagi prou per a tres, però que no
sobri tampoc.

CILINDRE – I quina classe de persones se-
ran?

ERÒTICA – Som jo, el Menecme i el parà-
sit.

CILINDRE – Llavors són deu, perquè el
paràsit fàcilment val per vuit persones.

ERÒTICA – Això del banquet ja t'ho he dit, ocupa't de la resta.

CILINDRE – D'acord. Dóna-ho per cuinat, mana que es vagin asseient.

ERÒTICA – Torna ràpid.

CILINDRE – En un tres i no res estaré aquí.

ACTE SEGON**ESCENA PRIMERA**

MECNECME II, MESSENIÓ

(Entren Menecme II i Mesenió acompanyats d'uns mariners.)

MECNECME II – Els mariners, al meu parer, Messenió, no senten un plaer més gran que quan albiren terra des d'alta mar.

MESSENIÓ – Especialment si en arribar a terra veus que és la teva. Però, per cert, per què venim ara a Epidamnos? Que li donarem la volta a totes les illes?

MECNECME II – A buscar al meu germà bessó.

MESSENIÓ – I fins quan l'haurem de buscar? Fa cinc anys que estem dedicats a això. Amb els nostres viatges hem visitat els histros, hispans, marsellesos, hiluris, tot el mar Adriàtic, la Grècia estrangera, tota la costa d'Itàlia, per on s'acosta el mar⁹. Si busquessis una agulla, crec que ja fa temps que hauria aparegut, si existís. Estem buscant entre els vius a una persona morta, perquè, si visqués, ja fa temps que l'hauríem trobat.

MECNECME II – Per això busco algú que m'ho pugui provar i que pugui dir que el meu germà està mort. Mai més em prendré la molèstia de buscar-lo. Però si no és així, mai deixaré de buscar-lo mentre visqui.

MESSENIÓ – Estàs buscant un nus en un jonc¹⁰. Per què no tornem ja a casa, o és que vols

⁹ Vol dir que han recorregut tot el Mediterrani.

¹⁰ Proverbi per indicar el que no existeix.

escriure una novel·la d'aventures?

MECNECME II – Has de fer allò que diguin i menjar el que et donin, no et fiquis en problemes, no siguis pesat, que no es faran les coses a la teva manera.

MESSENIÓ – (*Apart*) Està molt clar! Amb aquestes paraules m'has recordat que soc un esclau, més clar no ho podies dir. No obstant això, no puc quedar-me callat. (*Dirigint-se a Menecme*) Em sents, Menecme? Si miro la cartera, per Hèrcules, veig que gairebé no ens queden calerons per al viatge. Si no tornem a casa, per Hèrcules, et queixaràs quan no et quedin diners per buscar el teu germà. Perquè la gent que viu a Epidamnos porta una vida esbojarrada i són tots uns borratxos; també viuen en aquesta ciutat els més grans estafadors i carteristes; i les prostitutes d'aquí són la més engalipadores del món. A aquesta ciutat se li podria dir “Epidanys” justament perquè gairebé ningú surt d'aquí sense prendre mal.

MECNECME II – Ja em cuidaré jo. Vinga, dóna'm la meva cartera.

MESSENIÓ – Per què la vols?

MECNECME II – Les teves paraules em fan por.

MESSENIÓ – De què tens por?

MECNECME II – Que em facis algun mal en Epidamnos. Tu, Messenió, ets un gran faldiller, i jo, en canvi, soc un home colèric i irritable. Mentre tingui jo els diners, aniré amb compte de les dues coses, que tu no tinguis cap relliscada ni que jo m'enfelleixi.

MESSENIÓ – Té. Encantat que te n'encarreguis.

ESCENA SEGONA

CILINDRE, MENECME II, MESSENIÓ

CILINDRE – (*Entrant pel lateral dret procedent del fòrum*) Bona compra he fet i al meu gust, bo serà l'esmorzar que oferiré als comensals. Però veig en Menecme, Ai de les meves costelles! Els convidats ja són aquí rondant davant de la casa abans que jo hagi tornat de la compra. M'acostaré a parlar-los. Hola, Menecme!

MENECME II – (*Sorprès*) Que els déus t'emparin, siguis qui siguis.

CILINDRE – Com que sigui qui sigui? No saps qui soc?

MENECME II – Per Hèrcules, no ho sé.

CILINDRE – On estan els altres convidats?

MENECME II – Quins convidats?

CILINDRE – El teu paràsit.

MENECME II – El meu paràsit? Aquest home està com una cabra.

MESSENIÓ – Veus? Ja t'havia dit que aquí hi havia molts estafadors!

MENECME II – De quin paràsit parles?

CILINDRE – De Raspallet.

MESSENIÓ – Un raspall porto jo aquí en un lloc segur de la maleta.

CILINDRE - Menecme, véns massa aviat a esmorzar, ara mateix torno de fer la compra.

MENECME II. — Dignes una cosa, jove: quin preu tenen aquí els porcs sense taca per als sacrificis?

CILINDRE — Dues dracmes.

MENECME II — Té, doncs, ves i que et facin un exorcisme al meu compte. Veig clar que estàs com un llum: importunar d'aquesta forma a un desconegut, siguis qui siguis.

CILINDRE — Jo soc Cilindre, ¿és que no saps el meu nom?

MENECME II — Siguis Cilindre o Coriandre, no tens res a fer; jo no et conec ni tinc cap interès a conèixer-te.

CILINDRE — Tu ets Menecme.

MENECME II — Parles com una persona normal en dir-me pel meu nom. Però de què em coneixes?

CILINDRE — Que de què et conec? La meva mestressa, Eròtica, és la teva amiga!

MENECME II — Coi, ni ella és la meva amiga ni jo se qui ets!

CILINDRE — Que no saps qui soc jo, que t'he el vi tantíssimes vegades aquí a casa?

MESSENIÓ — Ai de mi, que no tinc res per trencar-li el cap a aquest paio!

MENECME II — Que tu em serveixes el vi, si mai t'he vist abans, ni he vingut mai aquí?

CILINDRE — Que no?

MENECME II — I tant que no!

CILINDRE — No vius en aquesta casa? (*la casa de Menecme I*).

MENECME II — Que els déus maltractin els seus habitants!

CILINDRE — Està com un llum, aquest! Maleir-se d'aquesta manera! Saps què, Menecme?

MENECME II — Què?

CILINDRE — Si m'ha de fer cas, dona'm les dracmes que m'havies promès (perquè, coi, has perdut el seny, així llençant-te malediccions a tu mateix) i faries bé a comprar-te un porc.

MENECME II — Que n'ets de pesat i xerraire!

CILINDRE — (*Al públic.*) Sovint em fa aquest mena de bromes. Que graciós es torna quan no està la seva dona davant! (*A Menecme.*) Què dius?

MENECME II - Què dius tu? Això dic.

CILINDRE - N'hi ha prou per a vosaltres tres amb aquesta compra que he fet o compro més, per a tu, el teu paràsit i la teva amiga?

MENECME II — Però quina amiga ni quin paràsit?

MESSENIÓ — I a tu què et passa que molestes tant?

CILINDRE — (*A Messenió.*) Tu no n'has de fer res de tot això! Parlo amb ell i no amb tu, que no et conec.

MESSENIÓ — Tu no estàs bé del cap, ho tinc clar.

CILINDRE — (*A Menecme*) Ara mateix m'ocupo de tot, sense perdre temps. No t'allunyis gaire de la casa. Vols res més?

MENECME II — Ves a pastar!

CILINDRE — Val més que hi vagis tu ..., dic, i descansis una estona, mentre que jo poso al foc. Vaig a dins i li dic a Eròtica que estàs aquí, perquè et faci passar, i no t'hagis de quedar aquí fora. (*Entra a casa.*)

MENECME II — Per fi s'ha anat! Coi, ara veig que tenies raó amb el que deies.

MESSENIÓ — Vés amb compte, que em sembla que aquí viu una prostituta, si hem de fer cas al que ha dit aquest paio.

MENECME II — El que m'estranya és que conegués el meu nom.

MESSENIÓ — Això no té res d'estrany, perquè les prostitutes tenen el costum d'enviar al port als seus esclaus; si arriba cap vaixell foraster al port, s'informen d'on ve, com es diu el patró, després se li acosten i no se separen d'ell; si aconseguixen seduir-lo, ja no se'n separen fins a deixar-lo sense res. Ara en aquest port tenim aquesta nau pirata, (*assenyala la casa*) i hem d'anar amb compte.

MENECME II — Crec que tens raó. No pateixis.

MESSENIÓ . — No patiré, quan vegi que efectivament vas amb compte.

MENECME II — Calla un moment, que obren la la porta; a veure qui surt.

MESSENIÓ . — Deixo la maleta aquí. (*Fa un gest als mariners que els segueixen*). Vosaltres, vigileu això.

ESCENA TERCERA

ERÒTICA, MENECME II, MESSENIÓ

ERÒTICA . — (*Sortint de la seva casa i parlant amb Cilindre, que està a dins.*) Deixa la porta així, no la tanquis; tu, prepara tot el calgui; (*a altres esclaus*) prepareu els divans, enceneu els perfums; el luxe encén els enamorats. Un ambient agradable és la ruïna dels amants i l'oportunitat de guany per a nosaltres. Però on és el que diu el cuiner que estava davant de casa? Ah, ja el veig, Menecme, un home que és per mi de tanta utilitat i profit. I, la veritat, jo el cuido com es mereix, i li deixo manar a casa nostra; m'hi acostaré i li donaré la benvinguda. Rei meu, se'm fa molt estrany veure't aquí fora, quan les meves portes obertes per a tu i quan aquesta casa és més teva que la teva pròpia. Tot està preparat tal com vas dir, d'acord als teus desitjos; l'esmorzar està llest, quan vulguis, podem posar-nos a la taula.

MENECME II — Amb qui parla aquesta dona?

ERÒTICA — Doncs amb tu.

MENECME II — Però si no et conec de res ni t'he vist mai abans!

ERÒTICA — Per Pòl·lux! Venus ha volgut que et prefereixi a tu per damunt de cap altre home i això és perquè t'ho mereixes, i perquè gràcies als teus regals ara porto una vida pròspera.

MENECME II — (*Dirigint-se a Messenió*) Ui, Messenió, aquesta dona està clar que està boja o borratxa. Mira que parlar així amb aquesta familiaritat amb un desconegut!

MESSENIÓ — Oi que et vaig dir que aquí passen coses així? Això no és res comparat amb el que pot passar d'aquí a un parell de dies, si ara cauen fulles, aleshores et cauran a sobre arbres sencers; perquè així són aquí les prostitutes, unes escurabutxaques. Però, espera, parlaré amb ella. Eh, jove.

ERÒTICA — Què vols?

MESSENIÓ — De què coneixes aquest home?

ERÒTICA — El vaig conèixer al mateix lloc que ell a mi, ja fa temps: a Epidamnos.

MESSENIÓ — A Epidamnos? Si ell mai havia posat un peu en aquesta ciutat fins avui.

ERÒTICA — Ai, que n'ets de graciós, estimat Menecme! Vinga, per què no entres? A dins estaràs millor.

MENECME II — Aquesta dona em diu pel meu nom. I jo no entenc què està passant.

MESSENIÓ — Ja ha ensumat la bossa aquesta que portes.

MENECME II — Per Hèrcules, que tindràs raó! Té, guarda-la tu. Així podré saber què s'estima més si a mi o la bossa.

ERÒTICA — Anem dins a menjar.

MENECME II — Molt amable, però no, gràcies.

ERÒTICA — Llavors, per què em vas manar fa una estona que preparés un esmorzar?

MENECME II — Que jo et vaig manar que preparaessis un esmorzar?

ERÒTICA — És clar, per tu i pel teu paràsit.

MENECME II — Però quin paràsit? Divinitats de l'Hades! Aquesta dona està tocada de l'ala!

ERÒTICA — Raspallet.

MENECME II — Però qui és aquest Raspallet? ¿El raspall per a netejar les sabates?

ERÒTICA. — Doncs el Raspall que va venir abans amb tu, quan em vas portar el mantó que havies pres a la teva dona.

MENECME II — Però què dius? Que jo t'he donat un mantó que he pres a la meva dona? Que t'has begut l'enteniment? És evident que aquesta dona no sap el que diu.

ERÒTICA. — Ara em prens el pèl i negues el que has fet?

MENECME II — Digue'm el que nego i què he fet.

ERÒTICA. — Que m'has donat avui un mantó de la teva dona.

MENECME II — I ho nego encara. Jo ni he tingut mai dona, ni la tinc, ni mai havia estat aquí en tota la meva vida. Ja he esmorzat al vaixell, d'allà vinc i ara acabo de trobar-me amb tu.

ERÒTICA. — Ai, ara sí que estic perduda! De quin vaixell em parles tu ara?

MENECME II — Doncs un vaixell de fusta, atrotinat i amb molts pedaços. Un conjunt de planxes de fusta unides.

ERÒTICA. — Si us plau, deixa't ja de bromes i entra a casa amb mi.

MENECME II — No sé, senyora, a qui estàs buscant, però sí que sé que no és a mi.

ERÒTICA. — Sé bé qui ets, Menecme, fill de Moscus, nascut, pel que diuen, a Siracusa, Sicília, on va regnar el rei Agàtocles, després Fintias, i en tercer lloc Liparó, que en morir va deixar el regne a Hieró, que és qui regna ara.

MENECME II — El que dius és ben cert, senyora.

MESSENIÓ — Per Hèrcules, i si aquesta dona ve d'allà? Sembla que et coneix a la perfecció.

MENECME II — Jo crec que no és possible rebutjar la seva invitació.

MESSENIÓ — No, estàs perdut si traspasses el llindar.

MENECME II — Tu, calla. La cosa es presenta bé; li diré a tot que sí, a veure si així puc aconseguir alberg. (A Eròtica.) Dona, t'estava portant la contrària expressament, tenia por que li expliquessis a la meva dona això del mantó i l'esmorzar. Vinga, anem a dins, si et sembla bé.

ERÒTICA. — No esperes el teu paràsit?

MENECME II — Ni l'espero ni tinc ganes que vingui.

ERÒTICA — A mi ja em sembla bé. Però saps el que volia demanar-te?

MENECME II — No tens més que manar.

ERÒTICA — Doncs que portis la brodador el mantó que em vas donar abans, perquè li faci alguns arranjaments i li posi alguns guarniments més.

MENECME II — Per Hèrcules, molt ben pensat; així la meva dona no s'adonarà que el tens tu si te'l veu pel carrer.

ERÒTICA — Llavors, te l'emportes després quan marxis.

MENECME II — Per descomptat.

ERÒTICA . — Anem dins.

MENECME II — Ara vinc; un moment, que vull parlar amb aquest. Eh, Messenió, acosta't!

MESSENIÓ — Què passa?

MENECME II — Ho estic investigant.

MESSENIÓ — Per què?

MENECME II — Perquè sí. Ja sé el que em diràs.

MESSENIÓ — Molt pitjor.

MENECME II — El botí és a les meves mans; però la cosa no ha fet més que començar. I ara porta't als mariners de seguida a una posada. Abans de la posta del sol vine aquí a buscar-me.

MESSENIÓ — Amo, tu no saps com són aquestes prostitutes!

MENECME II — Tu calla, jo seré qui pagui les conseqüències, i no tu, de les ximpleries que pugui fer. Aquesta dona és ximple i insensata; pel que he pogut veure fins ara, podem treure un bon botí d'aquí. (*Entra a casa de Eròtica.*)

MESSENIÓ — Ai de mi! Te'n vas? Un vaixell pirata arrossega el nostre a la ruïna. Però soc un neci prenent dir al meu amo el que ha de fer; em va comprar perquè obeís les seves ordres i no a l'inrevés. (*Als mariners.*) Veniu amb mi ràpid, perquè pugui estar de retorn a temps, com m'ha ordenat! (*marxen.*)

ACTE TERCER

ESCENA PRIMERA

RASPALLET

RASPALLET — Tinc més de trenta anys i mai en tot aquest temps havia comès una malifeta pitjor ni més funesta que la d'avui, per ficar-me, desgraciat de mi, enmig de l'assemblea. Mentre estava allà badallant, el Menecme s'ha escapolit per anar a casa de la seva amant; imagino que no volia portar-me amb ell. Els déus maleixin el que va inventar les assemblees, que no són més que una ocupació per a gent que està ja ocupada. No hauria estat millor fer-les per a homes que no tenen res a fer? Així, seria raonable multar-los si no es presenten. A més, hi ha un munt de gent que només pot menjar un cop al dia, que no té absolutament res a fer, que ni són convidats a menjar ni conviden ells a ningú. Aquests són els que haurien d'ocupar-se de les assemblees i els comicis. Si fos així, jo no hauria perdut avui un esmorzar, tan anhelat per mi, pel meu estómac i pels qui em van convidar. Vaig cap allà, encara tinc esperança d'aconseguir les sobres. Però què veuen els meus ulls? Menecme sortint fora amb una garlanda¹¹. Ja s'ha aixecat de la taula, així que arribo en bon moment. Primer de tot, veuré què fa i després parlaré amb ell.

¹¹ La garlanda de flors al cap era el senyal que l'àpat havia acabat. Els comensals s'adornaven el cap amb garlandes per a la beguda i les converses que seguien a l'àpat.

ESCENA SEGONA

MENECEME II, RASPALLET

MENECEME II — (*A Eròtica dins de la casa.*) Tu tranquil·la, que jo et portaré el mantó ja arreglat al teu gust. I quedarà tan canviat que no el reconeixeràs.

RASPALLET — Porta el mantó al brodador després d'haver menjat i begut i ha deixat el seu paràsit al carrer. Per Hèrcules, que jo no seria jo si no em vengués d'això. Ara veuràs!

MENECEME II — (*Sense veure Raspallet.*) Déus immortals! Mai havia concedit a ningú tantes coses bones en un sol dia! He menjat, he begut, m'he ficat al llit amb

una prostituta, em porto el mantó, que ja no tornaran a veure els seus ulls!

RASPALLET — Així d'amagat no sento bé el que dius; està parlant tal vegada de mi i de la part que em correspon?

MENECEME II - Diu que jo li he donat el mantó i que l'hi he pres a la meua dona. Quan em vaig adonar que estava confosa, vaig decidir seguir-li la veta, i a dir-li a tot que sí. Que ella deia alguna cosa, jo la repetia. Resumint, en la meua vida m'ho havia passat millor sense gastar ni cinc!

RASPALLET - Parlaré amb ell, que no resisteixo les ganes de muntar-li una escena.

MENECEME II — . Qui és aquest que ve cap a mi?

RASPALLET — Què dius, que ets un mentider, malvat i pocavergonya? Un traïdor que m'ha deixat tirat? Què bé has sabut escapolir-te en el fòrum! Has menjat, begut sense mi, i jo tenia tant dret com tu!

MENECEME II — Un moment, jove, quines confiances són aquestes amb un desconegut? M'insultes sense conèixer-me... Vols cobrar a canvi dels teus insults?

RASPALLET — Cobrar jo després del que m'has fet?

MENECEME II — Digue'm, jove, com et dius?

RASPALLET — M'estàs prenent el pèl fingint que no saps el meu nom?

MENECEME II — Per Pòl·lux, és la primera vegada que et veig, per tant, ni et conec ni sé qui ets. Però siguis qui siguis, faries bé a no molestar-me.

RASPALLET — Menecme, desperta!

MENECEME II — Per Pòl·lux, que estic despert!

RASPALLET — No em coneixes?

MENECME II — Si et conegués, no diria que no et conec.

RASPALLET — No coneixes el teu paràsit?

MENECME II — Jove, veig que no estàs bé del cap.

RASPALLET — Digue'm, no li has pispat avui aquest mantó a la teva dona per a donar-lo a l'Eròtica?

MENECME II — Per tots els déus! Ni jo tinc dona, ni li he donat cap mantó a l'Eròtica.

RASPALLET — Però què dius? Tu estàs bé? Com si jo no t'hagués vist sortir de casa teva amb el mantó posat!

MENECME II — Que els déus et portin a l'Avern! Creus que tots som marietes perquè tu l'ets?

RASPALLET — Sí, per Hèrcules!

MENECME II — Vés a pastar, estàs com un llum!

RASPALLET — Et juro que res m'impedeix ara que li expliqui a la teva dona fil per randa tot el que has fet. I veuràs que tot es tornarà contra tu. Aquest àpat no quedarà sense càstig. (*Entra a casa de Menecme I.*)

MENECME II — Jo no sé què passa aquí. És que tots s'han posat d'acord per prendre'm el pèl? Però veig que pica a la porta.

ESCENA TERCERA

ESCLAVA, MENECME II

ESCLAVA — Menecme, Eròtica diu que et quedaria molt agraïda si també portessis aquest braçalet al joier i que li diguis que li afegeixin una unça d'or i el deixin com a nou.

MENECME II — (*Molt enfadat*) Digues-li que jo m'encarrego, i si vol que li faci qualsevol altre encàrrec, només li cal dir-ho, tot el que ella vulgui.

ESCLAVA — Saps quin braçalet és?

MENECME II — Només sé que és d'or.

ESCLAVA — És el que vas dir que li havies pispat d'un armari d'amagat a la teva dona.

MENECME II — Jo? Mai he fet una cosa així.

ESCLAVA — No te'n recordes? Doncs, torna-me'l.

MENECME II — Un moment, sí que em recordo, sí, aquest és el braçalet que li vaig donar. I les polseres que li vaig donar al mateix temps?

ESCLAVA — Mai li has donat polseres.

MENECME II — Cert.

ESCLAVA — Li dic que tu t'encarregues?

MENECME II — Digues-li que sí; aconseguiré que li retornin junts el mantó i el braçalet.

ESCLAVA — Estimat Menecme, regala'm unes arracades de quatre monedes de plata i uns penjolls i m'alegraré de veure't quan vinguis a casa.

MENECME II — D'acord: dóna'm l'or, que jo m'ocuparé de la mà d'obra.

ESCLAVA — Posa tu l'or, vols? Jo t'ho retorno després.

Men . — No, millor, posa-ho tu, jo et retorno després el doble.

ESCLAVA — No el tinc.

MENECME II — Llavors, quan el tinguis, me'l dones.

ESCLAVA — Manes res més?

MENECME II — Digues-li que jo m'encarrego... (*apart*) ...de vendre tot això el més aviat possible i al preu que es pugui. (*Fingeix que es va cap al fòrum*) Ja ha entrat? Els déus em protegeixen, m'afavoreixen, m'estimen. Però a què espero per escapar d'aquest lloc de bordells? Apa, Menecme, afanya't. Em trauré la garlanda i la tiraré cap a l'esquerra perquè, si algú em segueix, cregui que m'he anat per allà. A veure si puc trobar el meu esclau, que s'assabenti dels béns que m'han concedit els déus. (*Se'n va per la dreta.*)

ACTE QUART

ESCENA PRIMERA

ESPOSA DE MENECME I, RASPALLET

ESPOSA — (*Sortint de casa amb Raspallet.*) Que jo he d'aguantar així com així un matrimoni en el qual el marit pispa coses de casa i les hi porta a la seva amant?

RASPALLET — Calla, veuràs que el pesques in fraganti. Segueix-me. Borratxo i amb una garlanda portava al brodador el mantó que t'ha pispat. Mira, aquí aquesta la garlanda, veus com tinc raó? Per aquí s'ha anat, per si vols seguir-lo. Però, no fa falta, aquí torna, però sense el mantó.

ESPOSA — I què faig ara?

RASPALLET — El mateix de sempre: maltractar-lo. Vinga, apartem-nos una mica; l'observarem sense que ell s'adoni.

ESCENA SEGONA

MENECME I, RASPALLET, ESPOSA DE MENECME I

MENECME I — Quina mania tan nècia i tan antipàtica tenim, sobretot la gent de la classe alta! Tots s'obstinen a tenir molts clients; no importa si són bons o dolents; els diners dels clients és el que els interessa més. Si el client és pobre però honrat, no compte per a res; però si és ric i un pocavergonya, aleshores és un client fantàstic. I la veritat és que les persones per a les quals no signifiquen res les lleis ni la justícia i el bé, ocasionen molts maldecaps als seus patrons. Afirmen que no se'ls ha donat el que se'ls ha donat, no pensen més que en litigis, són rapaces, impostors, gent que ha fet la seva fortuna per la usura o el perjuri; no tenen al cap més que litigis; quan se'ls cita davant els tribunals, se cita en realitat també els seus patrons. Als patrons ens toca anar a l'assemblea del poble, o davant el pretor, o davant un àrbitre. És el que m'ha passat avui, que no m'ha deixat en pau un client, de manera que no m'ha estat possible fer el que volia fer, ni estar amb qui volia estar. He hagut de defensar-lo davant els edils per les seves moltes i qüestionables accions, he argumentat amb les raons que m'ha passat pel cap. He presentat el cas com calia per arribar a un compromís. Però jo no he vist en ma vida una persona els delictes de la qual estiguessin més a les clares: hi havia tres testimonis implacables, que donaven fe de totes les seves maldats. Que els déus el portin a l'Avern, per haver-me fet malbé el dia, i a mi també, per haver posat avui els peus al fòrum. M'ha fet perdre un dia fantàstic: havia fet preparar un esmorzar, l'Eròtica m'està esperant, segur. Ara, que puc, me'n vaig del fòrum. Segur que ella està enfadada amb mi; però espero que la calmi el mantó que li vaig donar.

RASPALLET . — (*A la dona de Menecme.*) Què estàs dient?

ESPOSA — Que estic mal casada amb un mal home.

RASPALLET — Ja t'adones de les coses que està dient?

ESPOSA - I tant que m'adono!

MENECME I — Crec que el més prudent seria anar a casa de l'Eròtica, que allà m'ho passaré bé.

RASPALLET — (*A Menecme.*) Un moment! Crec més aviat que t'ho passaràs malament.

ESPOSA — T'asseguro que et costarà car l'haver-me robat el mantó.

RASPALLET — Molt bé això!

ESPOSA — Creies que podries mantenir amagades aquestes malifetes?

MENECME I — Però què passa, dona?

ESPOSA — A mi m'ho preguntes?

MENECME I — No li preguntaré pas a aquest!

ESPOSA — No em toquis, ni m'amanyaguis! (*Rebutjant-lo.*)

RASPALLET — (*A la dona.*) Així, així!

MENECME I — Perquè estàs enfadada amb mi?

ESPOSA — Prou bé que ho saps.

RASPALLET — Ho sap, però fa veure que no, el bandarria.

MENECME I — De què es tracta, digue'm?

ESPOSA — Un mantó.

MENECME I — Un mantó?

ESPOSA — Sí, el meu mantó, algú se l'han emportat.

RASPALLET — Per què tremoles?

MENECME I — Jo no tremolo.

RASPALLET — No, deu ser que els colors del mantó et fan empal·lidir. Això, per haver esmorzat d'amagatotis; (*a la dona*) vinga, fot-li canya!

MENECME I — És que no callaràs?

RASPALLET — No, per Hèrcules! M'està fent senyals perquè calli!

MENECME I — Per Hèrcules, jo no et faig senyals ni res!

ESPOSA — Ai, que desgraciada soc!

MENECME I — Perquè ets desgraciada? Vinga, digues-m'ho.

RASPALLET — No he vist ningú tan pocavergonya: s'obstina a negar el que estàs veient amb els teus propis ulls.

MENECME I — Estimada, per Júpiter i els altres déus et juro que jo no li he fet cap senyal a aquest.

RASPALLET — Està a punt d'aconseguir que te'l creguis, torna a allò d'abans.

MENECME I — A on he de tornar?

RASPALLET — Doncs al brodador; torna el mantó.

MENECME I — Però, quin mantó és aquest?

RASPALLET — Jo ja callo, perquè aquesta ja no es recorda de les seves pròpies coses...

MENECME I — És que s'ha portat mal algun dels esclaus? T'han dit els esclaus o esclaves alguna

cosa que no devien? Digues-m'ho, que no quedaran sense càstig.

ESPOSA — No dius més que ximpleries.

MENECME I — Et veig molt enfadada. No m'agrada això...

ESPOSA — Ximpleries!

MENECME I — Segur que és que estàs disgustada amb algú de casa.

ESPOSA — Ximpleries!

MENECME I — No serà amb mi amb qui estàs disgustada.

ESPOSA — Ara no són ximpleries.

MENECME I — Et juro que jo no he fet res de dolent.

ESPOSA — Ximpleries, de nou.

MENECME I — Digues-me, estimada, Per què estàs empipada?

RASPALLET — Mira que maco, sap com enredar-te!

MENECME I — Vols fer el favor de callar? Oi que no parlo amb tu?

ESPOSA — (*A Menecme, donant-li una manotada.*) No em toquis!

RASPALLET — Molt ben fet! Afanya't a cruspir-te l'esmorzar sense mi, i després, borratxo i amb una garlanda al cap, burla't de mi.

MENECME I — Per Pòl·lux, ni jo he esmorzat avui ni he posat un peu en aquesta casa.

RASPALLET — Goses dir que no?

MENECME I — És clar que dic que no!

RASPALLET — Ets un pocavergonya! Que no t'acabo jo de veure amb una corona de flors aquí davant de la casa, i deies que jo no estic bé del cap i que no em coneixies i que eres foraster?

MENECME I — Però si d'ençà que ens vam separa, és ara quan torno a casa!

RASPALLET — Ja et conec. Et pensaves que no em venaria de tu. Per Pòl·lux, ja, li ho he explicat tot a la teva dona.

MENECME I — Què li has dit?

RASPALLET — No ho sé, pregunta-l'hi tu mateix.

MENECME I — Què és això, esposa meva? Què t'ha explicat aquest? Per què calles? Per què no m'ho dius?

ESPOSA — Prou bé que ho saps; m'ha desaparegut de casa un mantó.

MENECME I — Que t'ha desaparegut un mantó?

ESPOSA — I tu m'ho preguntes?

MENECME I — Per Hèrcules, no t'ho preguntaria si ho sabés.

RASPALLET — Com dissimula aquest pocavergonya! No cal que dissimulis; ho sap tot fil per randa; perquè jo m'he encarregat d'explicar-li-ho.

MENECME I — El què?

ESPOSA — Com que no tens vergonya ni vols confessar per la teva voluntat, escolta i fes atenció. T'explicaré què m'ha explicat aquest. Algú ha robat a casa el meu mató.

MENECME I – Que m'han robat un mantó?

RASPALLET – (*A la dona.*) T'adones com intenta enredar-te? És a ella a qui han robat, no a tu. Perquè si te l'haguessin robat a tu estaria en perill¹².

MENECME I – No estic parlant amb tu. (*A la seva dona*) A veure, què estàs dient?

ESPOSA – Dic que un mantó m'ha desaparegut de casa.

MENECME I – Qui te l'ha pispat?

ESPOSA – Per Pòl·lux, això ho sap el que l'ha pispat.

MENECME I – I qui és aquest lladregot?

ESPOSA – Un tal Menecme.

MENECME I – Quina canallada! Qui és aquest Menecme?

ESPOSA – Doncs, tu.

MENECME I – Jo?

ESPOSA – Tu.

MENECME I – Qui m'acusa?

ESPOSA – Jo.

RASPALLET – I jo també. A més l'hi has portat a la teva amiga Eròtica.

MENECME I – Que jo l'hi he donat?

ESPOSA – Sí, tu, tu, t'ho estic dient.

RASPALLET – Vols potser que et portem aquí una òliba perquè et digui sense parar «tu tu tu»? Perquè nosaltres ja estem farts de repetir-ho.

MENECME I – Per Júpiter i tots els déus, et juro que no l'hi he donat..., a veure si amb això em creus.

RASPALLET – I nosaltres jurem que no diem més que la veritat.

MENECME I – Però és que no l'hi he regalat, sinó que l'hi he deixat només en préstec.

ESPOSA – Escolta, per Càstor, jo no li deixo en préstec a ningú la teva capa. Els vestits de les dones ha de prestar-los la dona i els dels homes, l'home. Que em retornaràs el mantó?

MENECME I – M'encarregaré que te'l portin.

ESPOSA – Estaria bé, perquè no tornaràs a posar els peus a casa si no vens amb el mantó a la mà. Marxo a casa.

RASPALLET – Quina és la meva recompensa pels serveis prestats?

ESPOSA – Quan et desaparegui alguna cosa de casa teva, ja et tornaré el favor. (*Entra a casa.*)

RASPALLET – Això és com dir que mai, perquè jo no tinc a casa res que perdre. Els déus us confonguin a tots dos, marit i dona. Em vaig al fòrum, que aquí en aquesta casa no hi ha lloc per mi. (*Se'n va.*)

MENECME I – Ja, la meva dona es pensava que em fa mal deixant-me al carrer; com si no tingués un altre lloc millor on anar-hi. Si tu no estàs contenta amb mi, em sap molt greu; però Eròtica sí que estarà contenta i no em tancarà la porta als nassos, sinó que la tancarà quan jo ja estigui a dins. Li diré que em torni el mantó que li vaig donar; que ja li compraré un altre millor. Eh! Que no hi ha ningú a la porta? Obriu i digueu a l'Eròtica que surti!

¹² Al taller de brodats.

ESCENA TERCERA

ERÒTICA, MENECME I

ERÒTICA — Qui em demana?

MENECME I — Qui t'estima més que a si mateix.

ERÒTICA — Ah, estimat Menecme, no et quedis a la porta! Passa!

MENECME I — Espera. Saps per què vinc?

ERÒTICA — Sí, a gaudir de la meva companyia.

MENECME I — No, veuràs, el mantó aquest, perdona, el que et vaig donar abans, retorna-me'l. La meva dona s'ha assabentat de tot. Jo et compraré a canvi un altre el doble de car, el que més t'agradi.

ERÒTICA — Però si te l'acabo de donar ara perquè el portessis al brodador, i també el braçalet perquè el portessis al joier perquè el fes de nou.

MENECME I — Que m'has donat el mantó i un braçalet? Impossible. Perquè jo, després de donar-te el mantó, em vaig anar al fòrum i torno ara, i no t'he tornat a veure fins vist més fins ara.

ERÒTICA — T'estic veient les intencions: tu vols prendre'm el que m'havies lliurat.

MENECME I — T'asseguro que no, no te'l demano per prendre-te'l, és que la meva dona s'ha assabentat.

ERÒTICA — No vaig ser jo qui et va demanar que me'l donessis, tu solet me'l vas portar i me'l vas regalar. Ara vens i me'l reclames; d'acord. Emporta-te'l, posa-te'l o que se'l posi la teva dona, o fins i tot, guarda'l en un armari; tu a partir d'avui no tornaràs a posar els peus a casa meva, que ho sàpigues. Ja que em menysprees, a mi que em porto bé amb tu, ja saps, si no portes diners, no em tindràs. Au, ves i busca una altra de la qual puguis burlar-te. (*Entra i tanca la porta.*)

MENECME I — Per Hèrcules, sí que s'ha empipat! Però, espera, dona, torna! No vols tornar a sortir en atenció a mi? S'ha ficat a dins i ha tancat la porta; ara sí que estic fora del tot, ni a casa meva ni a casa de la meva amiga em creuen. Buscaré els meus amics i els consultaré què he de fer ara.

ACTE CINQUÈ**ESCENA PRIMERA**

MENECME II, ESPOSA DE MENECME I

MENECME II — (*Amb el mantó a la mà.*) Quina ximpleria vaig fer en donar la bossa amb els diners a Messenió; ara segur que s'ha ficat en algun cantina.

ESPOSA — Miraré a veure quan torna el meu marit a casa. Ah, guaita'! Estic salvada, porta el mantó.

MENECME II — No m'explico on deu haver-se ficat el Messenió.

ESPOSA — M'acostaré a fer-li la rebuda que es mereix. Que no et fa vergonya presentar-te davant meu d'aquesta forma, bandararra?

MENECME II — Què passa, quina bogeria t'ha entrat, dona?

ESPOSA — Pocaverkonya, com t'atreveixes a dir ni una sola paraula?

MENECME II — Però quin crim he comès per no atrevir-me a parlar?

ESPOSA — Encara m'ho preguntes? Quin desvergonyiment el teu!

MENECME II — No saps, dona, per què els grecs deien que Hècuba era un gossa?

ESPOSA — Doncs no.

MENECME II — Doncs perquè feia el mateix que tu fas ara: es posava a dir tota mena d'insults a qualsevol persona que veia; i van començar a dir-li «gossa», i amb raó.

ESPOSA — Ja no puc suportar més les teves ofenses. M'estimo més viure divorciada que no haver d'aguantar aquestes ofenses que em fas.

MENECME II — I a mi què m'expliques de si pots aguantar més temps casada o si abandonaràs el teu marit? És costum vostres venir amb aquestes històries als forasters que arriben?

ESPOSA — Històries, dius? Ja no aguanto més; m'estimo més viure sola que haver de suportar els teus modals.

MENECME II — Per Hèrcules, ja pots viure tant sola com vulguis mentre duri el regnat de Júpiter.

ESPOSA — Abans em deies que el mantó no me l'havies pispat, i ara el tens aquí a les mans. No et fa vergonya?

MENECME II — Dona, ets molt descarada i molt dolenta. T'atreveixes a dir que jo t'he pispat aquest mantó que em va donar una altra dona perquè el portés a arreglar?

ESPOSA — I tant que m'atreveixo. Ara crido el meu pare i li explico les maldats que fas. Deció, ves a buscar el meu pare, digues-li que vingui de seguida; digues-li que és urgent. Ja li explicaré jo totes aquestes maldats teves.

MENECME II — Que estàs boja? Quines maldats?

ESPOSA — Em pispes un mantó i joies, i les hi portes a la teva amiga. Oi que és així?

MENECME II — Per tots els déus, dona, si ho saps, digue'm quina droga puc prendre per tal d'aguantar la teva arrogància. No sé per qui em prens; el que sí que sé és que jo a tu et conec tant com a Portaó¹³.

ESPOSA — Pots burlar-te de mi, però et juro que no podràs fer el mateix amb el meu pare que ve aquí. El veus? El reconeixes?

MENECME II — El conec tant com a l'endeví Calcant: l'he vist per primer cop el mateix dia que t'he vist a tu.

ESPOSA — I ara! Dius que no em coneixes i que no coneixes el meu pare?

MENECME II — Et juro que diré el mateix si em portes aquí el teu avi.

ESPOSA — És clar, sempre fas el mateix.

ESCENA SEGUNDA

VELL (SOGRE DE MENECME I), ESPOSA (DE MENECME I), MENECME II

VELL — Intentaré afanyar-me tant com m'ho permeti la meva edat, segons les circumstàncies aniré avançant i m'afanyaré. I em costa molt, ho veig clar; carregat d'anys, el cos em pesa, les

¹³ O dit d'una altra manera, que no et conec i no et coneix ningú.

forces m'han abandonat. Quina cosa tan dolenta és la vellesa! És igual que una mala mercaderia; és una seqüela interminable de calamitats, si volgués explicar-les totes no acabaria mai. Però una cosa em preocupa: per quin motiu m'ha venir la meva filla així tan de sobte, sense dir-me de què es tracta, que és el que vol. Per què em fa venir? Tot i que em puc imaginar què ha passat. Segur que ha tingut algun disgust amb el marit, perquè això els passa molt sovint a les dones que s'obstinen a tenir-los esclavitzats, que se senten fortes amb el dot¹⁴ i es tornen insuportables. També passa que ells, els marits, no estan lliures de culpa. I també és veritat que hi ha certs límits en el que ha d'aguantar una dona. D'altra banda, una filla no fa venir el seu pare si no és per motiu d'un delictes o d'una baralla. Bé, de seguida ho sabré, sigui el que sigui. Ja la veig, a la porta, i veig també el seu marit, que sembla molt emmurriat, just el que em pensava. Li parlaré.

ESPOSA — Vaig a parlar amb el meu pare. Bon dia, pare.

VELL — Bon dia! Va tot bé? Si em crides és perquè passa alguna cosa, oi? Per què aquesta cara de pena? I ell que fa apartat amb cara d'emmurriat? Segur que us heu barallat. Digue'm qui en té la culpa, però breu, res de llargs discursos.

ESPOSA — Jo no he fet absolutament res, pare, ja t'ho d'entrada, però no puc viure ni aguantar més aquí de cap manera, o sigui que, si us plau, treu-me d'aquesta casa.

VELL — Però, què passa?

ESPOSA — Es burla de mi, pare.

VELL — Però, qui?

ESPOSA — L'home a qui em vas lliurar com a esposa.

VELL — Ja tenim baralla! Quantes vegades t'he dit que no vinguéssiu cap dels dos amb les vostres queixes?

ESPOSA — I com puc evitar-ho, pare?

VELL — A mi em vens amb aquestes preguntes?

ESPOSA — Si us plau!

VELL — Quantes vegades t'he dit que li seguissis la veta al teu marit? Que no el vigilessis contínuament mirant d'esbrinar el que fa, on va i què porta entre mans?

ESPOSA — Però és que té relacions amb una prostituta que viu aquí al costat.

VELL — Té bon gust, i tal com el tractes, segur que la trobarà encara més encisadora.

ESPOSA — També beu i fa festes allà.

VELL — I et penses que per la teva cara bonica deixarà de beure, tant allà, com en un altre lloc que li vingui de gust? Per Hèrcules! Que potser vols impedir-li també que accepti invitacions a sopar, i que rebi visites a casa? És que vols tenir esclavitzats els homes? Doncs, ja de pas, posats a exigir, que faci també la feina de casa! I que sigui entre les teves esclaves a cardar la llana!

ESPOSA — Pare, sembla que has vingut aquí a defensar el meu marit, no a defensar-me a mi. Estàs al meu costat, però el defenses a ell.

VELL — Si ha comès una falta, seré molt més dur amb ell que amb tu. Però reflexiona, filla: si no et falten ni joies ni vestits, si posa a la teva disposició esclaves i un rebost ben ple, és millor que siguis raonable.

ESPOSA — Però és que em pispa les joies i els mantons de les meves arques i porta d'amagat

¹⁴ El dot eren els diners que les famílies donaven a les filles quan es casaven per tal que iniciessin la seva nova vida amb facilitat. En el cas de divorci, aquest dot tornava a la família de la dona.

les meves coses a prostitutes!

VELL — Es comporta malament, si fa el que dius; si no ho fa, ets tu qui es comporta malament en acusar a qui no té culpa.

ESPOSA — Mira, pare, té el mantó i el braçalet que havia portat a la veïna, i ara, perquè sap que m'he assabentat, els torna.

VELL — Aniré a veure què coi ha passat; m'acostaré i parlaré amb ell. Digues, Menecme, per què esteu barallats, a veure si ho entenc. Per què fas aquesta mala cara? Per què està ella tan enfadada que t'ha girat l'esquena?

MENECME II — Siguis qui siguis, i sigui quin sigui el teu nom, poso per testimonis a Júpiter i a tots els déus que...

VELL — Quina cosa excepcional ha passat ara?

MENECME II — ...que jo no he fet cap mal a aquesta dona que m'acusa d'haver-li pispat i haver-me emportat un mantó...

VELL — Ho jures?

MENECME II — Si jo he posat mai un peu a la casa on viu aquesta dona, accepto convertir-me en el més desgraciat entre els desgraciats.

VELL — Que t'has begut l'enteniment? Com pots llençar-te una maledicció d'aquesta mena, afirmant que mai nos has posat els peus a la casa on vius? Boig, més que boig!

MENECME II — Però llavors, tu, ancià, dius que jo visc en aquesta casa?

VELL — Que potser ho negues?

MENECME II — Per Hèrcules, clar que ho nego!

VELL — Ja veig que ho negues per Hèrcules... i per tant ho negues en fals... Tret que vulguis dir que heu canviat de casa aquesta nit. A veure, filla, digue'm, és que us heu mudat?

ESPOSA — Però on i per quin motiu?

VELL — No ho sé, per Pòl·lux!

ESPOSA — S'està burlant de tu, no t'adones?

VELL — Mira, Menecme, ja n'hi ha prou de bromes. Escolta'm.

MENECME II — Pots dir-me, si us plau, què tinc jo a veure amb tu? D'on has sortit i qui ets? Què us he fet a tu i a aquesta que dona que no para d'importunar-me?

ESPOSA — (*Al seu pare.*) No veus com li verdegien els ulls? Se li estan posant lívides les temples i el front, mira com li brillen els ulls¹⁵.

MENECME II — (*Apart.*) Crec que el millor que puc fer, ja que estan dient que estic boig, és fer veure que estic boig de debò, i així me'ls trauré del damunt (*es posa a fer ganyotes*).

ESPOSA — Mira com s'estira i badalla! Què faig ara, pare?

VELL — Vine aquí, filla meva, aparta't d'ell tant com puguis

MENECME II — Evohé, evohé, Bacus! Em crides per anar al bosc a caçar? Però on? Sento la teva veu, però no puc sortir d'aquests llocs, que per l'esquerra m'espera aquesta gossa rabiosa i per darrere aquest cabró, que ja m'ha causat la perdició de ciutadans innocents amb falsos testimonis

VELL — Però...!

MENECME II — Heus aquí que Apol·lo m'ordena per mitjà d'un oracle que li cremi els ulls a

¹⁵ A l'antiguitat, aquests eren indicis de bogeria.

aquesta dona amb torxes enceses.

ESPOSA — Morta soc, pare, m'amenaça amb cremar-me els ulls.

MENECME II — (*Apart.*) Ai de mi! Diuen que estic boig, quan són ells els que ho estan.

VELL — Filla!

ESPOSA — Què vols?

VELL — Què fem? Què et sembla si crido uns esclaus? Els buscaré, faré que l'agafin i el lliguin a casa abans que faci més disbarats.

MENECME II — (*Apart.*) Ara sí que estic bloquejat! Si no trobo un bon pla, aquests dos em ficaran a la casa. (*En veu alta.*) Apol·lo, que no he de dubtar a partir-li la cara a la dona, si no desapareix de la meua vista? Faré com diguis, Apol·lo.

VELL — Fuig, ves a casa sense perdre temps, que no et mati a cops!

ESPOSA — Ai, sí! Però, estigues al cas, pare, que no escapi. Quina desgràcia la meua, que hagi de sentir coses així! (*Entra a casa.*)

MENECME II — (*Apart.*) A ella ja me l'he tret de sobre. Ara toca fer el mateix amb aquest vell fastigós, aquest barbut Titonos¹⁶ amb més canes que un cigne. Apol·lo, així doncs m'ordenes que els seus membres i ossos els trenqui amb el bastó que porta?

VELL — Tindràs problemes si em toques o te m'acostes.

MENECME II — (*Fingint encara que parla amb el déu.*) D'acord, faré el que dius, ja saps que sempre t'obeeixo: agafaré una destal de doble tall i arrencaré la carn a trossos fins als ossos.

VELL — Sembla que hauré d'estar atent i anar amb compte; em va por que em faci mal, només cal sentir el que està dient.

MENECME II — Moltes ordres m'estàs donant, Apol·lo! Ara em manes agafar un tir d'indòmits i fogosos corsers i que pugi al carro per atropellar aquest lleó vell, prudent i desdentat. Ja estic a dalt del carro, ja tinc les regnes i el fuet a les meves mans: vinga, cavalls, que se senti el repic de les vostres peülles, que les vostres ràpides potes mostrin el seu poder! (*Corre trotant cap a l'ancià que s'aparta.*)

VELL — M'estàs amenaçant amb un tir de cavalls?

MENECME II — Ai, Apol·lo, i ara em manes que carregui contra aquest que s'està dret i que el mati? (*S'avança i es torna a aturar.*) Però qui és el que m'agafa pels cabells i m'arrabassa el carro? Apol·lo, si us plau revoca les teves ordres!

VELL — Per Hèrcules, quina malaltia més dura i terrible! Oh déus, misericòrdia! Quin horror de bogeria, i pensar que fa poc estava bé! Ha emmalaltit de cop i d'una forma espantosa! Cridaré el metge i el faré venir el més aviat possible.

ESCENA TERCERA

MENECME II, VELL (SOGRE DE MENECME I)

MENECME II — Per fi han desaparegut ja els qui m'obligaven a fingir que estic boig! I ara sense perdre temps, cap al vaixell! (*Al públic.*) Us prego que si torna el vell, no li digueu per quin carrer m'he escapat. (*Se'n va.*)

VELL — Torno amb els ronyons destrossats d'estar tanta estona assegut, fins i tot els ulls em

¹⁶ Titonos, marit de la deessa Eos (Aurora). Eos havia demanat als déus que el fessin immortal a fi que poguessin viure junts per sempre. Però va oblidar demanar també l'eterna joventut, de manera que Titonos no feia més que envellir.

fan mal d'esperar tanta estona el metge. Finalment ha tornat de les seves visites als malalts. I va i em diu que ha encanyat una cama a Esculapi, que se li havia partit, i a Apol·lo un braç; o sigui que em pregunto si he cridat un metge o un restaurador. Però, guaita, ja ve. A veure si accelerem una mica aquests passets de formiga!

ESCENA CUARTA

METGE, VELL (SOGRE DE MENECEME I)

METGE — Què és el que deies que li passa? A veure, digue'm, és un possés o està embruixat? Pateix de letargies o d'hidropesia?

VELL — Doncs justament t'he cridat perquè m'ho diguis tu i el curis.

METGE — No t'has de preocupar, quedarà curat, et dono la meva paraula.

VELL — Vull que rebi totes atencions necessàries.

METGE — Mil sospirs donaré al dia per curar-lo amb tota l'atenció del món.

VELL — (*Veient que s'acosta Menecme I.*) Ah, mira, aquí tens el malalt, observarem què fa.

ESCENA CINQUENA

MENECEME I, VELL, METGE

MENECEME I — (*Sense veure als altres.*) Per Pòl·lux, quin dia més complicat i més a contrapèl! Tot el que pensava fer d'amagat ha quedat al descobert gràcies al meu paràsit, i gràcies a ell ara tot són problemes! Ni que fos un Ulisses, per ocasionar tants problemes al seu rei!¹⁷ Si tinc vida, li deixo jo a aquest sense la seva. Ara bé, mentre tingui vida faré que pagui amb la seva. Al cap i a la fi, fins ara jo he estat amo de la seva vida: m'he ocupat de la seva mantenició i li he donat diners. Juro que li trauré l'ànima¹⁸. I què dir de la puta aquesta del costat, no s'ha quedat enrere, però clar així són elles, les putes. Li demano el mantó per a retornar-lo a

la meva dona i va i diu que ja me l'ha donat! Està clar que avui no és el meu dia!

VELL — Sents el que diu?

METGE — Si, diu que no és el seu dia.

VELL — Ves i parla amb ell,

METGE — Hola, Menecme.

Escolta, per què portes el braç així enlairat? Que no saps que això és molt dolent per la teva malaltia?

MENECEME I — Per què no vas i et penges?

¹⁷ Ulisses és el prototip d'home astut i mentider. I el rei al qual va perjudicar era Agamèmnon. Els paràsits solien anomenar rei el seu patró.

¹⁸ Un paràsit només posseïa la seva ànima, perquè en tota la resta depenia del seu patró.

VELL – (*Al metge.*) T'adones?

METGE – I tant que m'adono! Aquesta malaltia no es pot controlar ni amb una tona d'el lèbor¹⁹! A veure, Menecme!

MENECME I – Què vols?

METGE – Respon a les meves preguntes. Beus vi blanc o negre?

MENECME I – Ves a pastar.

METGE – Ai, ja li ve un atac.

MENECME I – Per que no em preguntes si menjo pa morat o groc, o si menjo ocells amb escates o peixos amb plomes?

VELL – Per tots els déus! Sents les guilladures que diu? A què esperes per a donar-li algun beuratge que li freni la bogeria?

METGE – Espera un moment, que li faré més preguntes.

MENECME I – Em mates amb tanta xerrameca.

METGE – Digues, no tens de vegades la impressió com si se t'endurissin els ulls?

MENECME I – Ets imbècil, o què, creus que soc una llagosta?

METGE – Digues, notes de vegades que et sonen els intestins?

MENECME I – Quan estic sadollat, no em sonen; si tinc gana, sí que ho fan.

METGE – Aquesta resposta no és, per res, la d'una persona boja. Dorms d'una tirada tota la nit fins al matí? Agafes aviat el somni quan et fiques al llit?

MENECME I – Dormo d'una tirada si he pagat els meus deutes. Júpiter i la resta de déus et confonguin, tafaner!

METGE – (*Al pare.*) Ara li ve la bogeria, mira el que diu i ves amb compte.

VELL – Això que diu ara li fa semblar un Néstor²⁰, perquè fa un moment deia que la seva dona era un gossa rabiosa.

MENECME I – Que jo he dit això?

VELL – Sí, ho vas dir quan et va venir l'atac.

MENECME I – Jo?

VELL – Sí, tu, i a mi m'has amenaçat també amb atropellar-me amb un tir de quatre cavalls: jo mateix en soc testimoni i jo mateix t'acuso.

MENECME I – Doncs jo sé que li has robat a Júpiter la seva sagrada corona i és per aquest motiu que t'han ficat a la presó i que, tan bon punt t'han tret, t'han donat de fuetades i t'han preparat la forca, perquè a més a més has matat el teu pare i has venut la teva mare. Semblo ara assenyat i he contestat com cal a les teves injúries?

VELL – (*Al metge.*) Et prego, fes de pressa el que hakis de fer! Que no veus que està completament boig?

METGE – Saps el millor que pots fer? Fes que el portin a casa meva.

VELL . – Vols dir?

METGE – Per què no? Allà el podré curar amb més calma.

VELL . – Com vulguis.

METGE – (*A Menecme I.*) Hauràs de prendre el lèbor uns vint dies.

¹⁹ Planta medicinal, que s'utilitzava, entre altres coses, com a remei contra la bogeria.

²⁰ Personatge conegut per la seva saviesa i sentit comú.

MENECME I — I jo et faré penjar i punxaré durant trenta.

METGE — Crida uns esclaus que el portin a casa.

VELL — Quants en fan falta?

METGE — Si s'ha de jutjar pel grau de bogeria que veig que té, un mínim de quatre.

VELL — Ara mateix te'ls porto. Vigila'l mentrestant.

METGE — Millor marxo a casa per fer els preparatius necessaris. Que els teus esclaus me'l portin.

VELL — De seguida el tindràs a casa teva.

METGE — Jo marxo.

VELL — Fins ara.

MENECME I — Marxa el meu sogre, marxa el metge, per fi estic sol, per Júpiter! Què passa que tothom s'obstina a dir estic boig? La veritat és que mai no he estat malalt, ni estic boig ni em fico en disputes ni en querelles. Entenimentat estic i entenimentats veig els altres, reconec les persones amb parlo amb elles. No serà potser que, mentre diuen que jo estic boig, són els altres els bojós? I ara què puc fer? Tinc ganes d'anar-me a casa meva, però la meva dona no m'ho permet, i aquí (*la casa d'Eròtica*) no em deixen entrar. Què malament se m'han posat les coses! Em quedaré per aquí, a la nit espero que em deixin entrar a casa.

ESCENA SISENA

MESSENIÓ

MESSENIÓ — Un bon esclau ha de vetllar pels interessos del seu amo i quan l'amo és fora els ha d'atendre encara més bé. I si sap el que li convé ha de donar més importància a les pròpies costelles que a la fam i a les cames més que a l'estómac. Cal tenir present el tracte que reben els esclaus dolents, els ganduls i els deslleials: els assoten, els engarjolen, els enganxin a una pedra de molí, les maten de gana, els fan passar fred. A mi m'espanten molt aquests càstigs i he decidit portar-me bé, perquè jo aguanto bé les ordres, però no els fuets; de fet, els odio i m'estimo cent vegades més menjar el blat ja molt, que no haver de moldre'l per als altres. Així doncs, obeeixo les ordres del meu amo i les compleixo fil per randa. I em va bé. Els altres que es comportin com els sembli més bé, però jo sé el que em convé i és complir el meu deure. Però no hauré de patir por molt de temps, no falta

gaire perquè el meu amo em recompensi pels meus serveis. Ara, tan bon punt instal·li en la posada els altres esclaus i l'equipatge, tal com m'havia ordenat l'amo, vinc a recollir-lo. Trucaré a la porta, perquè sàpiga que estic aquí; a veure si el puc treure i estalvi d'aquest niu d'estafadors. Però em temo que arribo massa tard, quan ja ha acabat el combat.

ESCENA SETENA

VELL, MENECEME I, MESSENIÓ,

VELL - (*Entra acompanyat de quatre esclaus*). Ja us dic que seguiu al peu de la lletra les meves instruccions. Agafeu aquell home i el porteu a casa del metge, si no voleu que us estovi les costelles. No fe cas del que ell digui. Vinga, a què espereu? Agafeu-lo entre els quatre i el porteu a la casa del metge. Jo us espero allà.

MENECEME I - Ara sí que estic perdut! Per què corren cap a mi aquests homes? Què voleu? Deixeu-me anar! No, no m'agafeu! On em porteu segrestat? Deixeu-me anar! Però on em porteu?

MESSENIÓ - Pels déus immortals!!! Què està passant? Aquests homes s'emporten el meu amo!!!!

MENECEME I - És que ningú m'ajudarà?

MESSENIÓ - Jo, amo! Oh, aquesta ciutat! Segrestar el meu amo a plena llum del dia, endur-se d'aquesta manera un home lliure! Deixeu-lo anar!

MENECEME I - Si us plau, siguis qui siguis, ajuda'm. No deixis que em tractin tan malament!

MESSENIÓ - I tant que t'ajudaré! Et defensaré, faré el que calgui! No permetré que et facin mal! Si han de matar algú, que em matin a mi! Amo, treu-li l'ull a aquest que t'agafa de l'espatlla! Ara escamparé cops de puny pertot arreu! Mal dia per emportar-se el meu amo! Per Hèrcules, us en penedireu! Deixeu-lo anar, coi!

MENECEME I - Ja tinc el seu ull!

MESSENIÓ - Prem ben fort! Vosaltres, pirates, canalles, mala gent!!!!!!!!!!!!

ESCLAU - Estem perduts!!

MESSENIÓ - Doncs, deixeu-lo anar!

MENECEME I - Ja era hora!

MESSENIÓ - Ja podeu córrer, ja. Recordaré les vostres cares!!! I no torneu!! Per Pòl·lux, amo, que he arribat a temps. Ha anat de poc.

MENECEME I - Que els déus et siguin propicis, jove, siguis qui siguis i que et protegeixin. Si no hagués estat per la teva ajuda, ara estaria mort.

MESSENIÓ - Doncs, podries fer-me lliure, ara que hi penso.

MENECEME I - Que et faci lliure, dius?

MESSENIÓ - Sí, amo, t'he salvat la vida.

MENECEME I - No, t'equivoques.

MESSENIÓ - Que m'equivoco?

MENECEME I - Per Júpiter, jo no soc el teu amo!

MESSENIÓ - Va, vinga!!

MENECEME I - De debò. Cap esclau meu no hauria fet el que tu has fet per mi.

MESSENIÓ - Doncs, si no ets el meu amo, per Hèrcules, deixa'm ser lliure.

MENECME I - Doncs, per Hèrcules, sigues lliure i ves on vulguis.

MESSENIÓ - De debò? Són aquestes les teves ordres: que sigui lliure?

MENECME I - Sí, aquestes són les meves ordres, si és que tinc cap poder sobre tu.

MESSENIÓ — Hola, nou amo! (*Parlant a si mateix.*) “Estic content de veure't lliure, Messenió” (*imitant les felicitacions que espera rebre*). Però, patró meu, si us plau, continua donant-me ordres, tal com feies quan era encara el teu esclau. Continuaré vivint a casa teva i quan tornis a la pàtria, aniré amb tu.

MENECME I — Això de cap manera.

MESSENIÓ . — Ara vaig a la posada i et porto l'equipatge i els diners. La bossa amb els diners per al viatge està ben precintada dins de la maleta; jo te la porto ara.

MENECME I — Afanya't.

MESSENIÓ — Veuràs que te la torno tal com me la vas donar. Espera'm aquí. (*Se'n va.*)

MENECME I — Quines coses més estranyes m'han passat avui! Uns diuen que no soc el que soc i em deixen fora; ara aquest deia que era el meu esclau, que acabo de donar-li la llibertat; i diu a més que em portarà una bossa amb diners. Si me la porta de debò, li diré que marxi lliure on vulgui, no sigui que quan recobri la raó, vingui i me la reclami. El meu sogre i el metge diuen que estic boig. No entenc res de res. És com si fos un somni. Vaig ara a casa de la meva amiga, encara que estigui enfadada amb mi, a veure si puc aconseguir que em torni el mantó perquè el porti a casa.

ESCENA OCTAVA

MENECME II, MESSENIÓ

MENECME II — (*Venint del costat del port.*) Com t'atreveixes, desgraciat, a dir que jo t'he tornat a veure després que et vaig dir que vinguessis a buscar-me aquí?

MESSENIÓ — Però si fins i tot davant d'aquesta casa t'he salvat de quatre homes que et volien segrestar. Tu demanaves a crits l'ajuda dels déus i jo he arribat per ajudar-te, he lluitat i t'he ajudat a desfer-te'n, t'he salvat la vida i en agraïment m'has concedit la llibertat. Ara que torno amb els diners i l'equipatge, vens a trobar-me a tota velocitat i em dius que t'has tornat enrere del que havies dit?

MENECME II — Que jo t'he donat la llibertat?

MESSENIÓ — Certament.

MENECME II — És molt més probable que jo converteixi en un esclau que et doni a tu la llibertat.

ESCENA NOVENA

MENECME I, MESSENIÓ, MENECME II

MENECME I — (*Sortint de casa d'Eròtica.*) M'és igual que jureu per la llum dels vostres ulls, no us sortireu amb la vostra, pretendre que jo m'he portat d'aquí el mantó i un braçalet, malvades!

MESSENIÓ — Oh, déus immortals!, que veuen els meus ulls?

MENECME II — Què?

MESSENIÓ – Un mirall de tu.

MENECME II – Què vols dir?

MESSENIÓ – És el teu retrat; és impossible ser més igual a tu.

MENECME II – Si penso als meus propis trets, és veritat que s'assembla molt a mi.

MENECME I – Hola i gràcies, jove, siguis qui siguis, m'has salvat la vida.

MESSENIÓ – Jove, t'ho prego, digue'm el teu nom, si no t'incomoda.

MENECME I – Realment no puc incomodar-me amb tu després del que has fet per mi. El meu nom és Menecme.

MENECME II – No, aquest és el meu nom!

MENECME I – Jo soc de Sicília, de Siracusa concretament.

MENECME II – Aquesta és la meva casa i la meva pàtria.

MENECME I – Què dius, ara?

MENECME II – Dic la veritat.

MESSENIÓ – Jo conec aquest (*Menecmo I*), que és el meu amo; jo soc esclau seu, però m'havia cregut que ho era d'aquest (*Menecme II*). L'havia pres per tu (*Menecme I*), i per això he dit alguna cosa que no tocava; et prego que em disculpis; si t'he dit alguna inconveniència, ha estat sense adonar-me.

MENECME II – Em sembla que t'has tornat boig: no et recordes que has desembarcat avui amb mi?

MESSENIÓ – És veritat, tens raó; tu ets el meu amo. (*A Menecme I.*) Ja pots buscar-te un altre esclau; (*a Menecme II*) hola, amo; (*a Menecme I*) tu, adéu. Jo dic que aquest és Menecme (*Menecme II*).

MENECME I – Però jo dic que Menecme soc jo.

MENECME II – Com que tu ets Menecme?

MENECME I – Jo dic que jo soc fill de Moscus.

MENECME II – Que tu ets fill del meu pare?

MENECME I – No, del teu no, del meu. No intento robar-te el teu pare.

MESSENIÓ – Déus immortals, feu que sigui possible allò que em passa pel cap ara. Qui ho havia de dir! Segurament aquests són els dos germans bessons; parlaré amb el meu amo a part. Menecme!

MENECME I i MENECME II – Què vols?

MESSENIÓ – No és als dos als qui vull parlar, sinó al que ha vingut amb mi en el vaixell.

MENECME I – Llavors no soc jo.

MENECME II – Sinó jo.

MESSENIÓ . – A tu vull parlar-te llavors, vine un moment.

MENECME II – Podria ser un estafador, però jo crec que és el teu germà. Mai no havia vist ningú que fos més semblant a tu; dues gotes d'aigua o dues gotes de llet no són mes iguals; després, i és de la mateixa pàtria i del mateix pare que tu. Val més que li interroguem per comprovar-ho.

MENECME II - Tens raó en tot el que dius i et quedo agraït per això. Investiga el que calgui, si us plau; i si descobreixes que aquest és el meu germà, et concedeixo la llibertat.

MESSENIÓ . – Això espero.

MENECME II – Aquesta és també la meua esperança.

MESSENIÓ . – (A Menecme I.) A veure, tinc entès que has dit que el teu nom és Menecme.

MENECME I – Correcte.

MESSENIÓ – El meu amo també es diu Menecme. I dius també que has nascut a Siracusa, el meu amo també hi ha nascut. Per altra banda, segons tu, el teu pare era Moscus, i també va ser pare del meu amo. Ara podeu ajudar-me els dos a mi i alhora també a vosaltres.

MENECME I - T'has guanyat qualsevol cosa que em demanis; encara que soc un home lliure, estic disposat a servir-te com si m'haguessis comprat per diners.

MESSENIÓ – Tinc l'esperança de descobrir i demostrar que sou germans bessons, nascuts de la mateixa mare i del mateix pare el mateix dia.

MENECME I – Dius coses estranyes, però tan de bo puguis provar com a cert el que dius!

MESSENIÓ – Crec que podré. Però, primer contesteu-me tots dos a les preguntes que us faci.

MENECME I – Pregunta el que vulguis, jo et contestés sense callar res.

MESSENIÓ – Et dius Menecme?

MENECME I – Sí.

MESSENIÓ – I tu també?

MENECME II – Certament.

MESSENIÓ – Dius que el teu pare va ser Moscus?

MENECME I – Sí.

MENECME II – I el meu també.

MESSENIÓ – Ets siracusà?

MENECME I – Sí.

MESSENIÓ – I tu?

MENECME II Siracusà, sí.

MESSENIÓ – Fins ara, tots els indicis concorden de meravella. Continuem. Digues, quins són els records més antics que tens de la teua pàtria?

MENECME I – Que vaig anar amb el meu pare a Tàrent a una fira, després que entre la gent em vaig perdre i em van portar aquí...

MENECME II – Júpiter totpoderós, ajuda'm!

MESSENIÓ – Calla! No cridis! (A Menecme I.) Quants anys tenies quan el teu pare et va portar fora?

MENECME I – Set, feia poc que m'havia caigut la primera dent. Després no he tornat a veure el meu pare.

MESSENIÓ – Digues, quants germans éreu?

MENECME I – Segons els meus records, érem dos.

MESSENIÓ – Qui era més gran, tu o el teu germà?

MENECME I – Teníem la mateixa edat.

MESSENIÓ – Com és possible això?

MENECME I . – Perquè érem bessons.

MENECME II – Els déus em protegeixen!

MESSENIÓ – Si tornes a interrompre, callo.

MENECME II – No, no, ja callo jo.

MESSENIÓ – Diques, us dèieu els dos igual?

MENECME I – De cap manera; jo em deia com ara, Menecme; el meu germà es deia Sòsicles.

MENECME II – Tot està clar, no puc contenir-me d'abraçar-te, germà meu, el meu benvolgut germà bessó, jo soc Sòsicles.

MENECME I – I per què ara et dius Menecme?

MENECME II – Tan bon punt vam saber que t'havíem perdut i que el nostre pare havia mort, l'avi em va canviar el nom i em va dir amb el teu.

MENECME I – Sí, això em sona. Però, digues...

MENECME II – Pregunta el que vulguis.

MENECME I – Com es deia la nostra mare?

MENECME II – Teuximarca.

MENECME I – Justament. Hola, estimat germà, a qui de manera tan inesperada torno a veure després de tants anys.

MENECME II – Hola, tu també, germà, a qui m'alegro de trobar després d'haver-te buscat amb tantes penes i fatigues.

MESSENIÓ – Per això la cortesana d'aquesta casa et cridava per amb el nom d'aquest, i jo pensava que eres el teu germà.

MENECME I – Doncs, sí, avui he fet que em preparés un esmorzar d'amagat de la meva dona, i li he portat mantó que havia pispat a la meva dona.

MENECME II – Vols dir el mantó aquest que porto amb mi?

MENECME I – Sí, és aquest; però com ha arribat a les teves mans?

MENECME II – La cortesana em va fer esmorzar a casa seva, i deia que jo l'hi havia donat. El cas és que vaig menjar estupendament, vaig beure i em vaig anar al llit amb la prostituta i em vaig endur el mantó i aquest braçalet d'or.

MENECME I – Per Pòl·lux, m'alegro si per causa meva t'ha caigut una cosa agradable en sort, perquè ella creia que eres jo en convidar-te.

MESSENIÓ – I ara hi ha ara res que impedeixi que sigui lliure com vas dir?

MENECME I – Té raó, és just el que demana, germà, fes-ho per mi.

MENECME II – D'acord. Ets lliure.

MENECME I – M'alegro que siguis lliure, Messenió.

MESSENIÓ – Però cal alguna cosa més perquè pugui mantenir-me lliure per sempre.

MENECME II – Ara que tot això ja està aclarit i s'han complert els nostres desitjos, tornem tots dos a la nostra pàtria.

MENECME I – Com vulguis, germà. Faré una subhasta i vendré tot el que tinc. Però ara, mentre tant, passem a casa, germà.

MENECME II – Com vulguis.

MESSENIÓ – Sabeu que us demano?

MENECME I. – Què?

MESSENIÓ – Que em deixeu ser el pregoner de la subhasta.

MENECME II – D'acord.

MESSENIÓ – Vols llavors que anunciï la subhasta?

MENECME I - La subhasta serà d'aquí a una setmana.

MESSENIÓ — (*Al públic.*) Menecme subhastarà els seus béns dins de set dies, les seves finques, la seva casa, tots els seus béns. Sigui quin sigui el preu, tot es pagarà al comptat. També vendrà la seva dona... si és que troba un comprador. El preu final no superarà els cinc milions de sestercis. Ara, distingit públic, que us vagi bé.

Un aplaudiment!